

Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri

Cavit BİNBAŞIOĞLU

UNESCO Türkiye Millî Komisyonu, 1987 yılında «Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri» adında bir kitap yayımlamıştır. Sayın Hüsnü Cıvıtlı ve Bahir Sorguç'un editörlüklerini yaptıkları bu kitap, büyük boy, 640 sayfa tutmaktadır. Kitabın en başında, büyük önder Atatürk'ün yazı tahtası başındaki ünlü fotoğrafı yer almıştır.

Kitap, Unesco Türkiye Millî Komisyonu Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Profesör Dr. Suat Sinanoğlu'nun bir önsözü ile başlamaktadır. Sayın Sinanoğlu, Atatürk'ün daha Cumhuriyeti ilân etmeden yeni kuşaklara verilecek eğitimin esaslarını saptamak üzere, 1921 yılında Ankara'da bir kurtlay topladığını hatırlattıktan sonra, gerçekleştirdiği devrimle «insanın zihin yapısını, dünya görüşünü, ahlâk anlayışını temelden değiştirmeyi» de amaçladığını vurgulamıştır. O, yazısında Atatürk'ün yaptığı ya da yapmak istediği işleri şöyle sıralıyor : «Onun düşüncesinde Cumhuriyet kuşakları özgür düşünceli, özgür vicdanlı olmalıydılar. Gerçekleri ön yargılardan arınmış olarak araştırmalı idiler, insan aklına güvenen, gözlemci, eleştiri ruhuna sahip, sağlam muhakemeli, yargıya varma gücüne sahip, bilimsel formasyon almış, kişilik sahibi bireyler olmalıydılar. Devlet başkanlığı süresince eğitim alanına verdiği direktifler, hep bu amaca yöneliktir. Ona göre, Cumhuriyetin var olması için en önemli etken eğitimidir, eğitim, onun için, sorunların en büyüğü, en önemlisidir. Bu yüzden, dinsel esaslara dayanan genel eğitimi laik temellere dayandırmış, yüksek öğretimde büyük bir reform hareketine girişmiş; vatan ve millet kavramlarının güç kazanması ve yayılması için Türk tarihi ve Türk dili sorunlarını yeni boyutlar içinde ele almış; bununla da yetinmeyerek, okul çocuklarının zihinleri biçimlendirici ders kitapları ile ilgilenmiş, dört ciltlik Türk Tarihinin yazılmasına nezaret etmiş; öğrencilerin verilen bilgileri anlamadan hafızalarına yerleştirmeleri yerine, benimseyerek akıllarını ve muhakemelerini kullanarak öğrenmelerini sağlamak için ders kitaplarındaki terimlerin Türkçeleştirilmesine girişmiştir.»

Eğitim İhtisas Komisyonu'nun bu konudaki önerisini yönetim kurulunun büyük bir ilgi ile karşıladığını belirten Sinanoğlu, «eğitimci» terimi üzerinde durulduğunu, sonunda «Cumhuriyet döneminde eğitim davasına bilimsel çalışmaları ile, yöneticilikleri ile, idealist öğretmen kişilikleri ile önemli kat-

kılarda bulunan, örnek insan olan kişilerin kitapta yer alması gerektiği» sonucuna varıldığı belirtiliyor. Bu arada, hayatta olmayan 40 eğitimciye yer verildiği ve ayrıca, çeşitli nedenlerden dolayı, listenin eksik olduğu ve önümüzdeki yıllarda ikinci bir cilt yayınlamak suretiyle bunun giderilmeye çalışılacağı da açıklanıyor.

Kitapta, daha sonra, Millî Eğitim Bakanlığı emekli Kültür Müsteşarı ve eski Talim ve Terbiye Kurulu Başkanı Sayın H. Hüsnü Cırıtlı'nın, editör olarak, bir «Açıklama»sı yer alıyor. O da bu açıklamalarına şöyle başlıyor.

«Cumhuriyetimizin kuruluş yılları, dünya tarihinin akışı içinde, kendine özgü bir devrim ve bir toplum biçiminden, başka bir toplum biçimine geçiş dönemi olmuştur. Arkada ümmetçi, otokratik bir topluluk; önde uluscul, halkçıl bir toplum! Geçişin, tek kişinin zoru ile ya da olayların birbirini izlemesi sonucu kendi başına gerçekleştiğini bir toplumbilimci gözü ile savunmak olanaksız. Bu, en azından bir kamu eğilimi ve içten güvene dayalı bir kamu desteği, onun ardından bu eğilimi yönlendirici, dünya görüşü olan aydın bir kadro isterdi. Ve burada bir toplumun özden-değişmesi söz konusu olduğuna göre, kadronun başta gelen niteliği de eğiticilik olmak gerekirdi. Öyle oldu.»

Daha sonra, (Eğitim İhtisas Komisyonu'nun) bu kadronun eğitim gücü ve bu güçle açılan yol üzerine bir çalışma gereği duyduğu kaydediliyor ve şöyle devam ediyor : «Böyle bir araştırmaya girişmenin erken ya da geç olduğu tartışılabilir. Ancak, zamanlamanın yerindeliği epeydir sürüp gelen ve ulusça atılım hızımızı kırıcı nitelik taşıyan çetin görüş çatışmaları ile kanıtlanabilmelidir. Çatışmalardan ileri gelen kavram karmaşığı aydınlarmızı ilk yola çıkışın otantik izlerini ivedilikle aramağa zorlamaktadır.» Kitapta yer alan öğretmen, yönetici ve yazarlar için şöyle diyor; «Bunların önemli bir bölümü devrimden önce yola çıkmış ve sanki, kendiliğinden devrim için hazırlanmış öncü bir eğitimci ekibi oluvermiştir.»

Kitapta, Atatürk döneminin dört Millî Eğitim Bakanı ile Hasan Âli Yücel de yer almıştır. Bunların kitapta yer alış nedenlerini de şöyle açıklıyor : «Birincisi İ. Safa Özler (1922-1924) Cumhuriyetin ilk Bakanı sayılır; Millî Eğitimin temel düzenlemesinde ilk arayışın simgesidir. İkincisi Mustafa Necati (1925-1929) Bakanlıkta ön kuruluşun ve eğitim idealizminin sıcaklığı içindedir. Üçüncüsü Reşit Galip (1932-1933) İlk-And'ın yazarıdır. Üniversite reformunun candan yürütücüsüdür. Dördüncüsü Saffet Arıkan (1935-1938) köye yönelişin Bakanlıkta öncüsü sayılabilir. Bu dört Bakanın ortak yanı Atatürk'ün düşüncelerinin ilk elden uygulayıcıları olmalarıdır. Bu bakımdan onlar, her biri ayrı çapta bir değer olsa da, Atatürk'ün kendi döneminin dört kilometre taşı yerindedirler. Hasan Âli Yücel'e gelince (1938-1946) : O, Atatürk'ten onu izleyen döneme nazik geçişte sağlam, güvenli ve uzun bir köprü olmuştur; ayrıca tek başına incelenmeğe değer.»

En sonra da kaynağı 18. yüzyılın son çeyreğine kadar varan Cumhuriyetin getirdiği «Bu değerlere karşı koymak, iki yüzyıllık yaşam savaşımızın olumlu ürünlerine saldırmak, ülkeyi ikiyüz yıl geriye döndürmek ve sonunda ulusal varlığımızı tehlikeye düşürmek» demek olduğunu belirtiyor ve «Asıl söz konusu olan, Büyük Türk Devrimi'nin özü ve Atatürk'ün emanetidir» diye belirtiyor.

Kitapta Yer Alan Eğitimciler ve Yazarları

Eğitimcinin Adı	Yazarı
ATATÜRK'ün Eğitimci Kişiliği	Prof. Dr. Turhan OĞUZKAN
ANTEL, Sadrettin Celal	Prof. Dr. Refia ŞEMİN
ARIKAN, Saffet	Bahir SORGUÇ
ATAMAN, Ahmet Muhtar	Bülent ALANER
AVAR, Sıdıka	Osman Güngör FEYZOĞLU
AYTUNA, Hasip Ahmet	Cavit BİNBAŞIOĞLU
BALTACIOĞLU İsmayıl Hakkı	Prof. Dr. Kemal AYTAÇ
BAYMUR, Fuat	Halis KURTÇA
DURSUNOĞLU, Cevat	Bahir SORGUÇ
DURU, Kâzım Nami	Prof. Dr. Feriha BAYMUR
EGE, Ayşe	Prof. Dr. Hıfzı DOĞAN
ERGİN, Osman Nuri	Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY
EGÜZ, Saip	Doç. Dr. Ali UÇAN
GALİP, Reşit	Fethi ÜLKÜ
GAZİMİHAL, Mahmut Ragıp	Bülent ALANER
GÖKALP, Ziya	Doç. Dr. Cevat ALKAN
GÖVSA, İbrahim Alâettin	Dr. M. Feyzi ÖZ
İNAN, Mehmet Cevdet	Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY
KANAD, Halil Fikret	Dr. Hasan CİCİOĞLU
KANSU, Nafi Atıf	Dr. Rifki CAN
KÖYMEN, Nusret	Prof. Dr. Turhan OĞUZKAN
NECATİ, Mustafa	M. Rauf İNAN
ÖRS, Hayrullah	Nevide GÖKAYDIN-Hidayet TELLİ
ÖYMEN, Hıfzırahman Raşit	Prof. Dr. Yahya AKYÜZ
ÖZMEN, İsmail Safa	Dr. Mustafa ERGÜN
PARS, Vedide Baha	Dr. M. Feyzi ÖZ
SUNGU, İhsan	Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY
TANER, Ali Haydar	Bahir SORGUÇ
TARCAN, Selim Sırrı	Cemal ALPMAN
TARDU, Reşat	Dr. İlhan ÖZDİL

TONGUÇ, İsmail Hakkı
TUNÇ, Mustafa Şekip
TÜTENGİL, Cavit Orhan
UYANIK, Muvaffak
UZEL, Rüştü
Ülken, Hilmi Ziya

YADA, Sait
YÖNETKEN, Halil Bedii
YÖRÜKOĞLU, Kadri
YÜCEL, Hasan Âli

Prof. Dr. Yahya Kemal KAYA
Prof. Dr. Nezahat ARKUN
Doç. Dr. Mahmut TEZCAN
Doç. Dr. Yahya ÖZSOY
ÖZALP, Reşat
Doç. Dr. Eyyüp SONAY
Yrd. Doç. Dr. Beyza BİLGİN
Hidayet TELLİ
Bülent ALAMER
Hikmet İLAYDIN
Dr. Ferhan OĞUZKAN

Kitapta yer alacak eğitimciler seçilirken, eğitimin çeşitli alanlarında çalışanlar ihmal edilmemiş. Bu da eğitime bir bütün olarak bakışın gereğidir ve uygun bir yaklaşımdır.

Her eğitimci için ortalama 15 sayfanın ayrıldığı kitapta, eğitimcinin çocukluğu ve gençliği, öğrenim durumu, bulunduğu görevler, yaptığı işler ve eserleri yer almıştır. Bu genel plan, değişik yazarlarca, değişik yaklaşımlarla ele alınmıştır. Bu da zaruri idi. Doğal olarak, her yazarın konuya bakış açısı farklı olmuştur. Bununla birlikte, Millî Eğitimimizi bugünlere getiren eğitimcilerimiz hakkında bilimsel incelemeye dayanan nesnel bilgiler, bu kitapta toplanmış bulunuyor. Toplanan bu bilgiler, CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK MİLLÎ EĞİTİM TARİHİ'nin hazırlanmasına katkıda bulunacak bir nitelik taşımaktadır. Kitapta yer alan bilgiler, en yakınımızda bulunan eğitimcileri bile tam tanımadığımızı ortaya koymuştur.

Böyle değerli bir eseri ortaya çıkardığı için Unesco Türkiye Millî Komisyonumuzu kutlar, bunun gibi ve daha başka konular üzerinde de yayımlarda bulunmasını dileriz. (*)